

13.09.2024

POL-2024-124648

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 26.8.2024

**Poliisihallituksen asiantuntijalausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle
etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa**

1. Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijalausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa (HE 63/2024 vp).

Lakivaliokunta on pyytänyt toimittamaan kirjallisen lausunnon viimeistään maanantaina 16.9.2024 klo 12.00 mennessä.

2. Lausunto

2.1 Yleistä

Poliisihallitus kannattaa oikeudenkäyntien etäyhteyksien edistämistä. Esityksillä muutoksilla on todennäköisesti myönteisiä vaikutuksia etenkin oikeudenkäyntien joutuisuuteen ja siten oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Poliisihallitus pitää myös kiitettävänä, että poliisit pystyvät enenevissä määrin osallistumaan oikeudenkäynteihin etäyhteydellä. Poliisihallitus nostaa lausunnossaan esiin sellaisia kohtia, jotka sen näkemyksen mukaan edellyttävät vielä selvennyksiä.

2.2. Turvallisuusnäkökohdat ja oikeudenkäynnin julkisuuden takaaminen

Esityksen perusteluissa on otettu huomioon etäyhteyksien käytön mahdolliset vaikutukset oikeudenkäyntien tietoturvallisuuteen. Poliisihallitus pitää tietoturvallisuusriskiä merkittävänä etenkin silloin, kun oikeudenkäyntiin osallistutaan etäyhteydellä muualta kuin viranomaisten tiloista. Tältä osin Poliisihallitus pitää tärkeänä, että esimerkiksi Tuomioistuinvirastossa valmisteltaisiin valtakunnallisesti yhtenäiset linjaukset siitä, miten tuomioistuinten tulee ottaa turvallisuusriskit etäyhteyden soveltuvuusharkinnassa huomioon.

Tietoturvallisuusriski liittyy myös siihen, että yleisö voisi esitetyn oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 17 §:ään muutoksen nojalla seurata kokonaan etäyhteydellä järjestettävän oikeudenkäynnin julkista suullista käsittelyä puhe- ja näköyhteyden välityksellä. Esityksessä on todettu, että yksi mahdollinen tapa julkisuuden toteuttamiseksi olisi, että tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa olisi tila, jossa yleisö voisi seurata oikeudenkäyntejä etäyhteyden välityksellä. Esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, milloin seuraamistilaisuus voitaisiin järjestää "muun viranomaisen tiloissa". Lisäksi esityksessä on huomioitu viranomaisen vastuu valvonnasta ja esitetty turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 5 §:ään muutosta siitä, että turvatarkastus voidaan tehdä myös silloin, kun henkilö haluaa seurata oikeudenkäyntiä. Esityksessä jätetään tuomioistuimen harkintaan, miten oikeudenkäynnin seuraamismahdollisuus järjestetään.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaa tuomioistuinten vastuulla tulee olla oikeudenkäynnin järjestäminen kokonaisuudessaan, ja näin ollen myös seuraamistilaisuudet tulisi järjestää tuomioistuinten omissa tiloissa. Tuomioistuimilla on myös seuraamistilaisuuksien järjestämiseen soveltuvat tilat, laitteet ja turvatarkastukset, joilla pystytään turvaamaan oikeudenkäyntien tietoturvallisuutta eli esimerkiksi sitä, ettei oikeudenkäyntejä kuvata. Poliisihallitus toteaa, ettei poliisiyksiköiden ole mahdollisuuksia sitoa resurssejaan oikeudenkäyntien seuraamistilaisuuksien järjestämiseen. Lisäksi Poliisihallitus huomioi, ettei turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettu laki luo toimivaltuuksia muiden viranomaisten kuin tuomioistuinten turvatarkastuksiin.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan oikeudenkäynnin julkisuuden toteuttamista koskevassa harkinnassa on syytä ottaa huomioon myös mahdolliset yleisön keskinäiset turvallisuusriskit, joita ei ole huomioitu esityksessä. Asian laadusta riippuen voi olla mahdollista, että yleisöllä saattaa syntyä keskinäisiä yhteenottoja tilassa, jossa ei ole puheenjohtajaa tai muuta henkilökuntaa valvomassa järjestystä. Etäoikeudenkäynnin seuraamisen järjestämisessä tulee siten huomioida tietoturvallisuusriskien ohella myös oikeudenkäyntiä seuraamaan saapuneiden henkilöiden turvallisuus. Myös seuraamistilaisuuksien osalta Poliisihallitus pitää tärkeänä, että tuomioistuimilla olisi valtakunnallisesti yhtenäiset käytännöt tilaisuuksien järjestämisestä. Mikäli turvallisuusnäkökohtiin ei kiinnitetä etukäteisessä valmistelussa tarpeeksi huomiota, on Poliisihallituksen näkemyksen mukaan todennäköistä, että yksittäiset tilanteet tulevat oikeudenkäyntien aikana tai niiden jälkeen poliisin selvitettäväksi tai tutkittaviksi.

2.3 Pakkokeinot ja poissaolon seuraamukset

Esityksessä on esitetty oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 8 §:ään ja 17 luvun 41 §:ään sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 13 §:ään muutoksia siitä, että tuomioistuin voisi käyttää pakkokeinoja henkilön tuomiseksi kuultavaksi myös silloin, kun henkilöä kuullaan etäyhteydellä

muualta kuin tuomioistuimesta tai muusta viranomaisesta. Tuomioistuin voi näin ollen määrätä asianosaisen tuotavaksi osallistumaan oikeudenkäyntiin etäyhteyden välityksellä, jos tämä ei ole ilmaantunut etäyhteyksien kautta oikeudenkäyntiin. Käytännössä poliisiviranomainen hoitaa kyseisiä "noutomääräyksiä" etsintäkuulutusten tai niin sanottujen "pystynoutojen"¹ kautta ja tuo tavoitetun henkilön joko samaan tai myöhemmin järjestettävään oikeudenkäyntiin.

Oikeudenkäymiskaaren osalta perusteluissa on todettu, että "henkilöä ei esimerkiksi voitaisi määrätä tuotavaksi muualle kuin tuomioistuimeen tai muuhun viranomaiseen". Poliisihallitus toteaa, että sääntely edellyttää tältä osin täsmennystä. Esityksessä jää epäselväksi se, mihin paikkaan noudettavaksi määrätty toimitetaan, jos tämän on ollut tarkoitus osallistua oikeudenkäyntiin etäyhteydellä muualta kuin viranomaisen luota, mutta tämä on määrätty noudettavaksi etäyhteyden päähän. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan lähtökohtana tulisi olla, että etäyhteys järjestetään tuomioistuinten tiloissa. Poliisin tiloissa etäyhteyden järjestäminen voisi olla perusteltua hyvin poikkeuksellisesti silloin, jos etäyhteyden järjestäminen poliisilaitoksessa olisi poliisin oman toiminnan kannalta kustannustehokkaampaa (esimerkiksi silloin, jos poliisiasema on huomattavasti lähempänä kuin tuomioistuin) ja poliisilaitoksessa olisi oikeudenkäynnin aikana käytössään etäyhteydelle soveltuvat tila, laitteet sekä tarvittavat henkilöstöresurssit. Poliisiyksiköillä ei ole mahdollisuuksia järjestää etäyhteyksiä noudetuille asianosaisille systemaattisesti.

Poliisihallitus tuo tältä osin esiin myös, että vuoden 2023 alusta lailla 492/2023 lisättiin poliisilain 2 luvun 3 §:n 1 momenttiin säännös siitä, että poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni muu henkilö, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön. Poliisin toimivaltaa koskevassa säännöksessä ei ole siten otettu nimenomaisesti kantaa siihen, onko poliisimiehellä oikeus ottaa kiinni myös sellainen henkilö, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi oikeudenkäyntiin etäyhteyden välityksellä.

2.4 Kustannusten arviointi

Poliisihallitus huomioi, että esityksessä laajennettaisiin noutomääräysten käyttömahdollisuutta etäyhteyksien osalta, mikä tulee todennäköisesti jossain määrin lisäämään noutomääräysten ja siten poliisitehtävien määrää. Toisaalta, kuten esitysluonnoksessa todetaan, poliisin kuljetustehtävät voivat esitettyjen muutosten myötä vähentyä entisestään. Edellä mainituilla muutoksilla ei ole huomattavia taloudellisia vaikutuksia poliisitoimintaan.

Mikäli esityksen tarkoituksena on mahdollistaa rajoituksitta etäyhteyksien ja oikeudenkäyntien seuraamistilaisuuksien järjestäminen myös poliisiyksiköiden tiloissa, resurssivaikutukset poliisitoimintaan ovat huomattavammat,

¹ "Pystynoudossa" henkilö määrätään tavattaessa kiinniotettavaksi ja tuotavaksi enintään viiden päivän kuluttua kiinniottamisesta pidettävään pääkäsittelyyn.

eikä Poliisihallitus voi toteuttaa muutoksia nykyisillä resursseillaan. Joka tapauksessa Poliisihallituksen näkemys on, että tuomioistuimen tulee vastata oikeudenkäyntien etäyhteyksien järjestämisestä ja julkisuuden takaaamisesta, eivätkä ne ole poliisille kuuluvia tehtäviä.

Poliisitarkastaja

Olga Larinkari

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 13.09.2024 klo 15:33. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Poliisiylijohtaja Ilkka Koskimäki
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisijohtaja Janne Paavola
Poliisilakimies Visa Weckström
Poliisihallitus, poliisitoimintayksikkö, rikostorjunta
Poliisihallitus, poliisitoimintayksikkö, valvonta- ja hälytystoiminta